

წელიწადი
ანიკაელი

21 ივლისი
1877 წ.

საზოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი.

გამოდის ხუთშაბათობით

ხელის მოწერა: ტფილისს, ჟიგერისა⁴ რედაქციასა, მთაწმინდის ქუჩასა, შიოყვის სახლების სუმიად. № 5
ქუთაისს, ანტონ ლორთქიფანიძის ბიბლიოთეკაში.

<p>ჟიგერისა⁴ ფასი 1877 წელს. ათის თვისა ცაგვანით და ტუტყაყენულა . . . 6 შ. — თითო ნომერი . . . . . — 15 კა.</p>	<p>თუ სუბსკრიბენთა მოიხსიან, რედაქცია გაასწორებს და შე- მოკლეს დასაბუთად გამოცემილ წერილებს. გასცხადება მთლიან ქართულსა და რუსულს ენაზე.</p>
--	--

მსურველთა შეუძლიანთ მოითხოვონ „იმერია“ პირველის ივლისიდან პირველს მომავალს იანვრამდე. ფასი ამ ექვსის თვისა ოთხი მანეთია.

საძიებელი: I. აღმოსავლეთის ომიანობის შესახებ — II. ომის ამბები. — III. საზოლიტიკო მიმოხილვა. — IV. ოსმალთა საქართველო. — V. ბრძოლას რომის დასაპრობად (ჟიგერა). — VI. გაზეთებიდან ამოკრეფილი ამბები.

აღმოსავლეთი ომიანობის შესახებ.

ბალკანის ნახევარ-კუნძულზე, როგორც მოგონებენ, რუსეთის საჭე მალან კარგათ მიდის. იჭურვს მხედრობამ ისეთი სერხი და ოსტატობა გამოიჩინა, რომ სტანბოლის მთავრობა ცოტად თუ ბევრად დაფიქსირდა. მეტადვე ბალკანის მთებზე გადასვლამ მეტად შეაწუხა ოსმალეთი და დაიჭირა. მართლაც და მალან მასკრეხებული და ოსმალეთისათვის მოულოდნელი საჭე იყო ეს გადასვლა. ტირნოვიდამ ბალკანის მთებზე დიდი გარდასავალი გზა გაბრუნებულ მიდის და ბალკანის იქით მსარეს სოფ. შიპკას და კანსლიეში ჩადის. რადგანაც ტირნოვიდამ ბალკანის მთებზედ მხოლოდ ეს ერთი გზა ფართო და ჯარისათვის გასავლელი, ოსმალეთსაც ეკონსო, რომ რუსის ჯარი უთოად ამ გზაზედ გადაიღოს, რადგანაც სხვა გზები ვიწრო ბილიაკებს და ძველი გასავლელია ჯარისათვის. მაგრამ შექსადნენ. დიუნგრამ გურომ თავისი გუნდი იხეთ ვიწრო ბილიაკებზედ და აღდროზლოდ ადგილებზედ გადაიყვანა, რომ არც ერთი ოსმალა არ

დასვედნია, და ყველასთვის მოულოდნელად სოფ. ხანკიანის მივიდა, ბალკანის მთების იქით. ესაა შიპკა რუსების ხელშია და კანსლიეიც, ე. ი. ზემოხსენებული დიდი გზა, რომელზედ უმთავრესს ჯარს შეკლებს და უმრავლესდღე გადაიაროს მთები და უმრავლესდღე — მეთუ რადგანაც ოსმალთა ჯარი ამ გზაზედ კერძოების დაბრუნებას გეგარ მისცემს რუსებს. რაგი უმთავრესი ჯარი მოექცა დენ. გურგოს, რუსებს ცოტად უფლებათ აღრიანბლომად, რომელსაც ოსმალეთი დიდს სიჩქარით აძებრებს.

ერთის სიტყვით რუსეთის საჭე ბალკანის ნახევარ კუნძულზედ მალან კარგათ მიდის მეთუ, და ამის გამოისობით არამდ თუ მარტო ოსმალეთის მთავრობა არის შეწუხებული, არამედ სხვა სახელმწიფოებსაც დიდი მოძრობა და ფეც-ფეფი ეტეობათ. ეს მოძრობა ჯერ დუნაის გადასვლის თანაზედ განიშროა და ესაა რადა თქმა უნდა, რომ უფრო გადვიდება, რაგი რუსის ჯარი შიგ ოსმალთა შეავლში დაიწყოებს სისრულას. ამას წინადა სმა გვარდა, რომ ავსტრო-უნგრია რუსეთის წინააღმდეგ წავს დაიქებს ინგლისთანა, მაგრამ ვერძინა უშლისო. ბისმარკს თითოე კეთქას, რომ თუ ავსტრია ბოსნიას და სერბიას დაიჭერს, გერმანიის ბოკეშიაში შევაო. მართლაც ეს თუ არა, სწორედ არვის იცის. მაგრამ ის ვი ნამდვილია, რომ ავსტრია ჯერ-ჯერობით არაკითარ მოქმედებას რუსეთის წინააღმდეგ არ იხმის; იგი თვის წინააღმდეგობას მხოლოდ სიტყვით აღიარებს და იმისა — მუ არც იმას შეეიწყინარება, რომ რუმინიამ დუნაის იქითა ნაზირას რომელიმე ადგილი დაი-

ჩემსო, არც სერბის გამტკბასო და არც იმასო, რომ მღ, სავსედ რომელიმე მძღვრო სსხელწიფოთ გი-მართოსო. ახლა თქვენ თითონ გმიბრახით ეს წინააღ-დეგობას ნიშნავს თუ სხვას რსმეს, მხოლოდ ის ვი არ უნდა დაივიწყოთ, რომ არავის არა ვსურს თავის მეზო-ბლის გამძღვარება და გადღებება. გარდა ამის ზოგი ამ-ბობს (იქნება ჭირი იყოს); ვითომ ვსტრიათს დიდი სხ-ნის რაღაც ბიოი მიუტია რუსეთისთვისო.

მართლაც, ვსტრია დიდ მსაღებუშის და ვარირე გამოიყენას სამსღვარსედ, მაგრამ მის ჟერ-ჟერობით არავითარი საბუთი არა აქვს ესავე ჩაერთოს საქმეში და ესავე დაიჭიროს ბონისა და ჭერტეოვანს. ვსტრიათს მი-ვრობასთან დასალოკებულ ბირთა სიტყვით ვსტრიათს მო-ლოტივა ჟერ-ჟერობით შეიძლება მდგომარეობა: ორ-ში ერთი—ან ოსმალეთი დამარცხებული გამთავ ომი-ნობადმი და მისი სსხელწიფოთ იყოს იგდლის, ან არა და ოსმალეთი გამძღვარება და მისი განწყოობილება და სსხე-ი ივავე დარშება, როგორც აქამდის იყო. ბირველ შემთ-ხვევაში ვსტრია-ჟერობა მამხევე დიჭერს ბონისას და ჭერტეოვანისა და თავის მიჯარეობის ქვეშ აიყვანს იმ-ვე საბუთით, რა საბუთითაც ამ ვამდ რუსეთი ბოლგარნი— ის ისევე ბედსედ მოქმედებს. მეორე შემთხვევაში თუ გი ოსმალთს საქმე არ შეივლება, ვსტრიათს არავითარი მი-ხეზი არ ექნება დიჭიროს შემოსესებული ქვეყნები. მა-შასდაძე, ვიდრე ოსმალეთის საქმე ასე თუ ისე არ გა-დაწელება, ვსტრიათსთვის სრულებით სწვიროს არ არის ბონისას და ჭერტეოვანის დაჭერა, და საქმეში ტარება.

მართლაც რომ ვსტრია-ჟერობამ არავითარი წინა-აღდეგობა არ გამოიხიანოს რუსეთისადმი, სავარაუდოა აქ არა იქნება. ვსტრია-ჟერობას თავისი ჭირი აწეურებს: მისი მოვარება მხოლოდ იმის სრულსავსე ატევი როგორმე ჩემი ორდ გყოფილი სსხელწიფოთ შეიმიჯნოვო და ან ერთი ნაწილი არ გამეცალოს სელიდგან, ან მეორე და ამის გამოს სან ერთს შექცევისთ ბირში სან მეორეს. ამ სსხით მის მოქმედებას ორწავალ-შუა დგობა ეტეობა. საზოგადოება რომ რომელსამე მიდრეკილება დადგება, მოვარობაც იმ მიდრეკილება აჭეუბას სოლმე, თითქო იმავე ანთი-ს: იყოს; გულში გი ერთი და ივავე სრულსავსე წადიდა აქვს: რაღა მძევს ის შევიხიანოვო და თუ სხვამ რამე შეიხიანოსო ატევი მეც რამეს გამოიჩეო. ამის შემდეგ

რად უნდა ვვიკვირდეს, რომ ვსტრია-ჟერობამ რუსეთი-სადმი წინააღდეგობა არ გამოიხიანოს, თუ გი სედავს რომ ეს წინააღდეგობა მის წადილს ვერ აუხრულებს, თუ ვსტრიათს, იტყვის მივთხველი, რუსეთის წინააღდეგო არაბის, მამ რაღო მიუჭრება და ამბობს: რა დღესაც სერბის ომში ჩაერთვა, იმავე დღეს ჩემ ვარს სერბიაში შევიყვანო? ბირველი ეს რომ ვინ უშლის სერბიას ჩა-რეკას ომში, ამისი არც მე ვიცი ნამდვილად, არც შენ, მივთხველი. მეორე ისა, რომ ვსტრია-ჟერობისთვისაც ის არის სსხეობისნოი რაც უფრო ცოტა მოცდილ გამო-ჩნდება მამის, როცა საქმე თავის დასასრულსედ მიდგება, სერბიელი ამბობს: ამოდენა მსხვერპლი დაესდეთო, ამოდენა სისხლი დაღვარეთო, ამოდენა მამულის შეიდი დაეკარეთო სსხეობის განთავისუფლებისთვისო, და ნუ თუ მომავალში ჩვენც ვეროვანი ადგოლი არ გვექმე-ბოა საქმის გადაწყვეტაშიო. ან რა სსხეობისთვის ამისი გავარება ვსტრიათსთვის? რუმინის საქმეც ამ ვარსა, რუმინიელები ამბობს: ეს რა სულელურ მდგომარეობაში ჩვენივლითო: ოსმალეთს ომი გამოუყვსადეთო და გვე-უხნებთან დუნაის იქითა ნამბრას ვი ნუ გადასვლითო. რუმინიელებსაც უნდათ საქმის გადაწყვეტის დროს თავისი სმა იქონიან, რასავარაუდოა არც ეს არის სსხეობის მოცდილათვის, რუსული განეთევი ვი თავისის იმისან; დასე ამ ვეუულ ვსტრიათს, ავი აბრეოლებს სერბიას და რუმინისა რომ არ მოგვექმეობო. ის ვი არათუ... მაგრამ ამასედა სხვა დროს მოვიღებარებებო.

დუნაის მსედრობის წინ წადგომამ ინგლისსაც ვურო ატევეტის, როგორც ეტეობა მისი სსხეობის სომადლები თან და თან სტამბოლს უსლოვდება, მაგრამ ვერ ვი არავითარი გარდაწყვეტილი მოქმედება არ გამოიჩენია, რუსის ვარი სცდა ადროისაბოლადმე მოვა და ინგლისი რაღას უდღის, თუ გი ოსმალეთისთვის თავი სტევივა? ნუ თუ ეველას წინააღმე ჭქობია გამოსაგარბიშეული, ვინ რა უნდა ირეუნოს?

ინგლისის ოფიციალური განეთევი სულ იმის იმ-სიან. რომ ინგლისი აი ესადა უნდა ჩაერთოს ომშიო, რადვანც მეტე ვიანდა იქმნებოა. სხვა სსხელწიფოებმაც რომ სმა არ ამოდინდ და ინგლისი მარტოც რომ დარ-ჩეს მანც რუსეთს წინ უნდა დოუდგეოს და თავისი სარ-კეუბობა დაიგვასო; მოვარობამ ესავე უნდა გამოიყვან-ღოს რუსეთსო, რომ მის სტამბოლში ინგლისის ვარი

დაუხვებოდა. მეორეს მხრით სხვა წომიერი გასეთები
 კი ამბობენ, რომ რუსებს სტამბოლშივე ჯერ ბეჭედი ავ-
 ლათო და ინგლისის სარგებლობას ჯერ არავითარი გე-
 ბა არ მოელოსო. ყოველივე ეს ახალი ამბავი არ არის.
 მიიღებს ინგლისი მინაწილეობას თუ არა? ეს სს-
 განი დღესაც იმავე საბურთელ ჭეშმ არის, როგორც ამ
 სამის თვის წინად იყო.

მ შ ი ს ა მ ბ ე ბ ი.

— 5 შვითათვეს დერნელ გურჯოს სოფ. შიპა
 დაუჭირა და ის შიის დიდი გადახვადი გზა, რომე-
 ლიც ამ სოფელზედ არის გაყენილი.

— 16 შვითათვეს დერნელი ლორის-ქიდეოვი
 ქორუჭ-ღარის ბანაკიდან გამოვიდა და მტრის ბანაკის
 სიმაგრენი დაუთვალაურება ვიზინკევიძლი, დიდ იგენის
 მოსთან შეტაკებას მტრის და ჩვენებს გაუმარჯვინათ.
 ჩვენი ერთი ავიტრია მკვდარი და 4 დაჭრილი, 46 ჯა-
 რის გარდა დაჭრილი და 4 მკვდარი.

— რუხინის ერთი დივიზია დუნაის იქით წაბ-
 რას გადასულა და ნიკოპოლის გუშტად უნდა დადგესო.

ოსმალის სამხედრო მინისტრი გაუცხავინათ
 სტამბოლიდან შემდგომი იმის შესატყობლად თუ რი მი-
 ცხეზი იყო, რომ რუსები ეგრე ადვილად გადაიდნენ დუ-
 ნაის. ამ საგნზედ ინგლისის გასეთი „Standard“ ა
 რას იწერებს: „რუსები რომ დუნაის გადაიდნენ დაუბრ-
 კლავლად და სწრაფად მიმართნენ სისტოკოპისკენ, ამ
 ამბავმა მალან შეაწუხა სტამბოლი და სრულად დაავიწო-
 ის კი ამბებია, რაც ამ ბოლო დროს მცირე აზიადამ მო-
 ვიდა. ერთი ასლტავად ინგლისის ავიტრია, რომელსაც
 თავისი თვლით უნსაგნ რუსთა გადასვლად დუნაისზედ
 ამბობს, რომ ოსმალების დაუდევრელობას ამ შემთხვევაში
 გაუგებართაო. სისტოკოპი იყო ათასი კაცი ოსმალი, ახლის
 თოფებით დაიარსდებოდა, და რამდენიმე წარბასანი. მკრამ
 ამთ ანათერი დასრულება არ მიუციათ რუსთა თვის,
 რომელნიც დიდის საუბით გამოიდადნენ დუნაის, მა-
 შინვე დახვდეს თავი ქაღალსა და წავიდნენ სხე, რომ თო-
 ფიც არ უსრლიათ. ოსმალის ჯარის უფროსი იმით
 ისარგებლეს თავს, რომ მე ბმანებს არ შექნინათო რუ-
 სის ჯარს შეეშაფიჯიყო. სტამბოლში კი ამ უფროსს
 აბრალდებენ, რომ რუსებისაგან მოსუიდელოა ისე რო-
 გორც ბრტახის კამენდნტო. ხონთაქრი ამ ამბავზედ
 ძალიან ცუდ გუწავსუად შეიქმნა და მამხივე შეჭრას მი-
 ნისტრები თავის სსასხლეში. ხონთაქრმა ჭკობას როგორ

მოუვიდაო ახლელ ქერის, რომელსაც სამისი ათასი (?)
 ჯარი ჭჭავს, რომ მც რგვად გადმოეშო რუსები და ოსმა-
 ლის სამარნი სხელი გაუტუსაო. მინისტრებმა ახსენს
 მიუგეს, რომ ჩვენ არ ვინთი რაო, იგ ახლელ-ქერების
 საქეოა. სონთაქრმა მამხივე ტუევგრაფით მოჭკობის
 ახლელ ქერის ამის ახსუი. ახლელ-ქერების ახსუი
 მისალობათ ეს იყო: ავევიდრუი თქვენს დიდებულას
 არ შექსწუსებთ მსსეედ, რომ რუსები დუნაისს გადმო-
 კიდნენ; ამას არასეფერი მნიშენილობა არ აქვს. მე ძლიან
 კარგი ზღანი მაქვს შედენილი, ისეთი ზღანი, რომლი-
 სავამო რუსები უუჭევად დამარცხდებიან სრულიად ასე
 რომ არც ერთი იმითი გაცი, დუნაისზედ გადმოსული,
 თავის ჭეჭვენსში ცოცხალი გედარ დაბრუნდება. მოდი
 ამას შეეწუხო თქვენს დიდებულებსაცა ნება მომიტო
 ჩემი განზრახვა ვასრული და სტამბოლის ბატო-
 ნებს უმანათ, რომ სუ გრევის ჩვენ საქეში და სუ
 მიშლიან ჩემის განზრახვის აღსრულებას. ამ ახსუის
 ვერ გაუგეთა გული სონთაქრის და ამიტომ რამდენჯერმე
 ტუევგრამით მოსთხოვა ახლელ ქერისს შენი ზღანი
 მატნობუო, მკრამ ამ ახლელ-ქერით დიდს უადრედ დადგ-
 და მოაქწურა, რომ სონთაქრი ან სრულიად მე უნდა
 შენლობავსო, ან არც და სხვა გემოცხავინათო ჩემს
 ადვილასო. მამინ სონთაქრის თვით მოინდამს დაშენრბ
 წასულა, რომ ახლელ ქერისის ზღანი გაკისრავს, მკრამ
 რედიო-ფაშამ ურჩია შენი ამ დროს თუ წასულა ცუდათ,
 მე გამეცხავი, ყველგორს შეიკტოობო და განსობუო.
 სხვა მინისტრებმაც რომელითაც რედიო-ფაშის თვლიან
 მოამრება ამით, ურჩიეს რედიო-ფაშის გავცხავს. სონთ-
 აქრმა მცირეს ტოგვის შედეგ ამსეად თანხმობას გამო-
 ცხლად და რედიო-ფაშს ახლელ ქერითან გასიტყურა.
 რედიო-ფაშის სონთაქრამ ნება მიქსცა შეიკტე ახლელ
 ქერისის ზღანი და რაც საჭიროდ დაინახავო, შექსცე-
 ლო.“

— სოვიანის ამის თარბასეად აი რას იწერებინ
 ინგლისურს გასეთში „Times“: დღლის 11-ს სათხედ
 რუსის ათი ბატალიონი ოც-და-ერთის წარბასნით იუ-
 რითით მოვიდა ოსმალის სიმაგრესეად, სხვა შეიდიტო
 ბატალიონი იყო ექსის მინდერის და ექსის შიის
 წარბასნითა წინამძღომლობის ქვეშ არსურების გუბერნ-
 ტორისა იზმალი ფაშისა და ფიზი-ფაშისა (დერნელ-
 კოლმანი). ოსმალის ჯარმა იერიშს გაულო დაღამებ-
 დე და დაღამების შემდეგ მივი შექსწულა. რუსებს უკან
 დაწვეინეს და დიდი წარბალიც მიავიქეს. რუსების წარ-
 ბედი გამორცხუდათ 1500—2000 კაცადე. რადგანც
 მუსა-ფაშამ თავის ათასის ცხენოსანითა ოსმ კერ მოასწ-
 რა, ამის გამო ოსმალებს მოუვლათ სრული სარგებლო-

ბა გამოცხადდა ამ გამარჯვებამდე. შედარებით ოსმალებს
 ხალხები ზარალი მიეცათ, სულ 600—800-მდე გაცი
 დაუზარდალად. ჯარის-გაცთა ძლიან გარკვე იბიძეს,
 ღიერად კლამანის (ფაზა-ფაშის) ვაჟებთან და გამ-
 გობასს ყველანა აქებეს.⁴

— ინგლისის გაზეთში „Morning-Post“ ჰქვრიბა:
 მას აქვდა, რაც რუსეთის ვახარისხვას ფარდა ახსნდა ბოლ-
 გაროვლადმი რუსის ხელშეიფის ცირკულიარითა, მას
 აქვდა რაც რუსებმა რუსშეუმი ზარბასუნების სროლით სნე-
 ულთა სადგურნი არ დანდეს და სისტოკი (?) აიგლეს
 შეუბრადგულად, ხეენ იმედი გვაქვს რომ ყოველივე ეს
 დასაწყისი ომის ხალხთა განზიარყოფილებისთვის გაჭინ-
 ტავს ყოველს ექვს შესასებ ინგლისის და რუსეთის ბო-
 ლიტვიას. ვახტრის და ახლდისის მხრით შეუნდობე-
 ლი ცდამდეგა ბუნება, რომ ამით მხარი არ მივსენ
 ერთმანეთს იქ სავა ამოდენა სავთთა ინტერესების ფეს-
 ზედ წამოიგებულე ერთად მოქმედებისათვის.⁴

— ამ ბოლოს დროს იმისთანა ხმა დავარდა, რა-
 მივლაც დადი მნიშვნელობა აქვს, თუ მართალია გამოდგა
 ამბობენ ნამი-ფაშას, რომელიც რედიო-ფაშას თან აქვებდა.
 შემდგ ერთი მეტად საჭიროებანი საქმე მიანდეს. ამის-
 თვის მიუხედავად, თუ ოსმალებს ჯარი ბოლგარიაში რომელ-
 სმე დიდს ომში დამარცხდეს, მაშინვე უშუამავლად
 ზორ-და-პირ რუსეთს მორიგებაზე დაწვეუ სავანრო
 თიერს მორიგების თაობაზე უფროაში კანტრო-კონტად
 ღაზარკობენ, მატარი ზემოსსენებულე ამბავი მანერ უსა-
 ბუთოდ არ დავიკრება.

— მორიგებაზე რომ ხმები დიდის, აი იმის თა-
 ობაზე რა ჰქვრიბა გაზეთის „Press“-ში: ჯდეს სამდ-
 ვილად სხვა და სხვა მხრიდან მოვიდა ამბავი შერიგების
 თაობაზე. ამის შესახებ ამბები ერთმანეთს პირდაპირ
 ეწინააღმდეგებიან მხოლოდ იმაში, რომ ზოგნი ამბობენ
 რუსეთმა დაიწყო მორიგებაზე ღაზარკობა და ზოგნი
 ვიდევ ამბობენ, რომ ხონთქარის სახალხეში ჰსენესო
 მორიგების საჭიროებოა. მავალითებრ, „Standard“-ში
 (ინგლისის გაზეთია) სტამბოლიდან ექვს ივლისს იწერე-
 ბიან, რომ ინგლისის სტამბოლის შემადგენში ბუხარის
 ზღვის-ყურბითა სტამბოლი მეტად განახრისათა. ამ ვა-
 მად მივამდინათ და ნამეტყვად უმაღლეს წრეში ძლიანა
 ჰსულთ ინგლისში, რომელთაც იმას აუკედრინან, რომ
 თქვენ მარტო თქვენს საკუთარს გამომთმამაზე დჭიჭრობ-
 თა და ოსმალეთისათვის კი არას ხალხლოთო. მრავლ-
 ნი ტყვედინიან ოსმალნი. ხმა მდღეა იმისან, რომ თუ
 ოსმალთა იმულებულ იქნება მორიგება მოითხოვოსო,
 მაშინ იგი ეტყვება ინგლისი თაისის საქმიად დათ-
 სკვისო და თვითონ პირ-და-პირ მოკლანჯკოს რე-
 სუსთა შერიგების თაობაზედო. ამისთანა გუნებაზედ

არის თურმე საზოგადოდ მთელი სტამბოლი. თურმე ინგ-
 ლისზედ ესე უმთავროვლენი არიან, მატარიმ აქვდამ რე-
 სეთთან მორიგებაზედ ვიდევ დადი მნიშლია. მიერეს
 მხრით არც ის ამბავთა უწინამდებობს დირსი, რომ ვი-
 თიმე რუსის მიედრობის წინამდებობთ გულში ოკავი
 შერიგების სურვილი; უფრო მით არის კვ ამბავი დაუ-
 კრებელი, რომ რუსებს თავისი წესი და წეობილებ
 შეაქვთ ამ ვამად ბოლგარიაში. თვითონ ინგლისი კი ორ
 ცეცხლ შუა. იმისიც უმინან რომ ოსმალო ცალკე არ
 მოურიგდეს რუსეთს და იმისიც, რომ რუსეთის მიედ-
 რება ამ წავილეს და არ დავითროს სტამბოლი.⁴

— ტრევილის კორესპონდენტი სემენურის გა-
 ზეთის „Augsburger Zeitung“ ჰქვრიბს რომ სომე-
 ზი დიდს ფედა-ფეშტი არიან და მსკეპის შლახთა. სომ-
 ხები თურმე კი კვადიერი მეთამბო ხალხითა, მატარი კი
 ცდილობენ ამიერ-კავკასიაში პირველი ადგილი დავი-
 რონთა არამე თუ მარტო საბოლიტოთა სანჯრესზედ არა-
 მედ სამხედრო ნაწილშიაგონ. ამის გამო ყოველს დო-
 ნისიბიებს ხმარებენ, რომ თავიანთ ჯურის-კაცთა უპირ-
 კვლესი თანამდებობანი არგუნან რუსის ჯარშიო. საწა-
 დელი აუხრულდებთ თუ არა, ვერ არავინ იცის, მატარი
 ეს კი უუტყვლიათ, რომ ამისათვის ეხლა უკეთესი დროა.

— კორესპონდენტი უკვლის გაზეთისა, რომ
 ხმად გავარდნილს ამბავს მოკითხობის მასზედ, რომ
 ვითამე სახმედრო იმისიტრი ოსმალეთის რედიო-ფაშ
 დაწამდობთ ახდულ ქერიმთან ჩხუბისა გამო და აი ამ
 საგანზედ რას იწერება:

„მხედრობის განდგობა! სამხედრო მინისტრის მო-
 წმდეგ! ხონთქარის გაქცევა! აი ყველას ენაზედ რა დ-
 გას, აი რა ათრობლებს სახლს სასო-წარგეთილებში
 ჩავარდნილს და რა უმდერებს ვუნებას და ახოეთებს.
 სასწიელი ამბავი სურსავის მორაქვლის და სარდლის
 დასტრის ანობა ენაში ვახტრისი ელმის როგორც
 ნამდვილად მომადრინ და სტამბოლშიაგ ამხედ დაკ-
 რებულნი არიან, თურმე აქამდედ ჯეროვანად დამტკიცე-
 ბული არავისაგან არ არის. როგორც მოკესქენებით, წას-
 რულს კვირას რედიო-ფაშ წავიდს მიედრობის უითარეს
 სადგურს შუდღეში და თან წაიყვანს ნამი-ფაშ. უკვრის ისტოპ
 თავი მასხედთუ როგორ მიუდგებიან ერთმანეთს რედიო-ფაშ
 და ახდულ ქერიმი; ეს კი ყველამ გარკვე იცოდ, რომ უშუდ-
 ლოდ, უხსუბნად ერთმანეთს ვერ ვადრეზიან. სწორედ
 კერეთაც მოხდა— უთანხმოებამ დიდხნს არ ადოღინს თავი.
 მივიდა თუ არა შუდლას, რედიო-ფაშმა შენაშნა, რომ
 რუსთა გამარჯვებულს სვლას ვერ შეაქენებს გვიც ტორ-
 ცე მანობით და ამის თვის უკრეკათ ახდულ ქერიმი რომ
 სიდიტრის და რუსეთის მეცნობეგათა ნაწილი რუსთ
 წინ დასხედრად გავსვან. ვერ ახდულ ქერიმი და-

თანხმ და ვეროვანი განკარგულება მოახდინა, მერე კი იმით გაათავა საქმე, რომ მართლ სუთასი გაცი გავსა-
 ნა ბუღას. ამის გამო უსამოქმეო დაზარალები მოყოლინთ
 ახლულ ქვემო და რედიფი-ფაშას. ორივე ერთმანეთს აბ-
 რალებდნენ ღალატობას. ბოლოს ახლულ ქვემოში უბარბ
 დიხე მოიგონა მეტროპის თავიდან მოშორებისათვის და
 მიართვა მოწამულული ევა. სხვანი კი ამბობენ, რომ რე-
 დიფი-ფაშა უფრო სახელგანთის სიკვდილით მოკვდალა:
 თუთონ მოიკლდა თავით, რაკი დარწმუნდა რომ დიუნაისკედ
 ოსმალეთს აღარ ეშველება რათ. სონთქართის სასახლეში
 ამ ამბავს ყველას თავ-ზარი დაქსცა, ხონთქარს გული
 შემოკურნა და ამბობენ კიდევ რომ მასმედ-ფაშას ცაჭ-
 გაზანთის ახლულ ქვემოთის სასჯელში მისაცემიათ.

— ოსმალეთის სამინისტრო ამ ბოლოს დროს
 ბერის ცილას ქსნამებს რუსეთის მხედრობას მისუდა, რომ
 იგი მსუქურად და შეუბრალეზად კვადებას მასმადიანებს,
 სცა კი შესუდებინათ. ახ ამ საკანსუდ რნ დაუკურგებულს
 ამბავს იხსენიებს ოსმალის უცხო საქმეთა მინისტრი ს-
 იფტოფაშა თავის ცირკულირში. აქვენი მოხელენი ვა-
 ვუყუბენ ჩვენ, რომ რუსის მხედრობა ბუგეს აუ-გარბას
 ქსნადისო იმ ჩვენს ადგილებში, რომელიც მათ დაიპურეს.
 იგი სულაღობით უღეტს წახლას, ჭბუბუგეს ყველაფერს და
 ქსნადივცა. ახ ჩვენნი მოხელენი ამის თაობაზედ რს
 ვაუწყებენ: წასრულს ოთხშაბათს რუსის ვარდი მიესა სის-
 ტოპის მახრამო ერთს მასმადიანთა სიფელს ავადეს
 იჭურბა, ვადბუგეს სადგობი და ამხორცეს მომეტებუ-
 ლი ნაწილი მშვიდობით-მოყოფელის მცხოვრებუბისა. რუ-
 სუბი თავს დაესხნენ ექვს ამ სოფლის ვაცს, რომელნიც
 მათ სრულად არ ეწინააღმდეგებოდნენ, ერთი იმათგანი
 მოკლეს, სხვანი ტყვეთ წაიყუბეს. ექვსი სცა მასმადიანი,
 რუჭიკოდამ პიტონაში მიმავლნი, რუსის ცხენოსნებმა
 დაიპურეს და დახსეს; ერთი კი ცაქცით. ამ უბედურთა
 სხედრლთა გამომივ კი გასადეს შემსრწენებუბის ქვევის
 საგანდ; მკვდრებს თვადობ დაქსიხარეს და თვადთა ბუ-
 დნი ბურთი ამოუძეს. რვას ოსმალის ვარის-ვაცს
 ტყვეთ ჩავარდილთა ვრბით ცუმს დაუწვეს ასე, რომ
 სიკვდილადმე მიაღწვიენეს. ამ გვარსავე მსეცობას ვაუწ-
 ებენ ჩვენ აზიადამ. ათას სუთასი კოლი, რომელნიც
 რუსის ვახსებოს აზარბარობას გამაქქენენ სიხუმრიდამ
 და თავი შეისაზნეს ტყეში, სულ ამოწოდნენ შიმშილთა.
 რუსის ვარმა, არტანუჯის დამჭერმა, გამბარუნების დროს
 ამხორცა ორმოც-და-ათი სული ასე, რომ არც სქესათ-
 სობა უფრი და არც სნოგინობასა. მრავალი აწინებულნი
 ადგენის; რომელსუდც კი გაიარა, სულ ამბოვს. ერთი
 (Училищный) სომისის ეპისკოპოზი დიჭურეს, სულ-ფუ-
 ნი ვაუგრეს და ატრე შეურაცხყოფილი თან წაიყვანეს.

— 12 ივლისს სტამბოლიდამ ოსმალეთის უცხოთა
 მინისტრმა აცნობა ოსმალეთის უცხოებს ევროპაში შემდგე-
 გი ახალი და, რსაგეირიგეობა, ტყუელი ამბები; უმადლას
 მართლს ტყუელრამით აცნობათ, რომ 7 ივლისს რუსის
 მხედრობა შეეად კესტანს და ბელოვანშია, იარადი
 წართვა მასმადიანთა და ბოლგარელებს დაურთვა. ამის
 შემდეგ მუსულმანეი სულ ამხორცილ ექნენ: მამ-განნი,
 თუ ბაქშევი (?), მათს სადგომებს ცუხელი წაუკადეს.
 აქედამ ქსნასს, რომ რუსებს მოუწადინებიათ სულაღობ
 ამხორცივ ყვედა მუსულმანებსა, რომელთაც კი ესთ
 შესუდებინ. აქედამ ქსნასს ოს აზარბარობასაც ურდა
 მოკლადნენ საწვადი ჩვენი თანა-მერეულები იმთოგან,
 რომელნიც სხ მადლს აცნადებდნენ, რომ კარ-მოყვარები-
 სთვის და დევნულთ სასხელად მოკვდიანთ. ჩვენ ეჭ-
 ვი არ ვაქვსით, რომ გვრბას სრულს გულის წერბით
 შეისხება ამისთან უაღბობობას.

— რუსული ვაჭეთი „Северный Вѣстник“-ი,
 ამბობს: ამისთან ცილის წამებანი რუსეთის მხედრობა-
 სლმი გვას ვერ ბოულობს იმ ვაჭეთთა შორის, რა-
 მელნიც ევროპაში უმთავრესნი არიან. ამგლისურს ვაჭეთის
 Times-ს ამბობს, რომ ცარელი დიტიანი სიტუცა არ
 დაკურგებო იმ მთავრობას, რომელმაც სრულს მშვიდ-
 ბიანობას დროს სასწავლად საქმეიო მოახდინის ბოლ-
 გარანიშო და მოული ბოლგარას სისხლით მოარწვევი-
 ნათ და რომელმაც არმც თუ არა ღონისძიება არ ამბ-
 რათ რომ დამნაშავენი დაესჯათ, არამედ თითივ არ
 ვახსმინს იმისათვის, რომ შემდეგში მინც აღარ მომხდ-
 რიყოთ. თუთონ ოსმალეებს აჭეთთ, ვანაგრობას „Tim-
 se“-ი, წესად დიებუღელის თ უბრლოდ კაცის-კვლ და
 ახსრებათ, რომელსაც რუსებს აზრადებენ.

— რუსულს ვაჭეთს „Северный Вѣстник“-ს
 კენიდამ 10 (22) ივლისს შემდეგი ტელეგრაფმა მისე-
 ლია: აუღნიან ვარში მყოფთა უცხო ქვეყნების კორრეს-
 პონდენტებმა რიცხვით ოცმა ვაცმა სულამოაწერა მისუდა,
 რომ ოსმალთა მთავრობა ტყუელიც ქსადებს რუსის
 მხედრობას ვად ქვევის პრალას.

საზოლიტიკო მიმოხილვა

იხვლინი. 16 (4) მკათათვეს ღონდონის პლაცტ-
 ში დეპუტატმა დუქინინმა შემდეგი კითხვა წარუდგინა
 მთავრობას: „შუეულის თუ არა ვარეშე საქმეთა მინის-
 ტრის თანაშემწეს წარმოუდგინოს ახალტს ნამდვილი ში-
 რი იმ პროკლამაციისა, რომელიც რუსეთის იმპერატორ-
 მა გამოსცა ბოლგარეთლათვის? მთავრობის მიერ მიღე-
 ბული ცნობა ამრთლეს თუ არა Times-ის კორრესპენ-“

სსწერს ერთს საფრანგეთის გასვლას, რომ არაფერი მავის-
 თანს არ მიითქვამსო. რა და ამბობს: ჩემის წყნით ბო-
 ნისად და ჭრეტგეგონის დაჭერს ავსტრიის მიერ ისეთივე
 უკუდრეობა იქნება, როგორც თვით ომი ავსტრიისათვის.
 მაგრამ მე მოვინა, რომ ტყუილად ჰქსმებენ ავსტრიას ამ
 ვერ განზრახვასო.⁴

ოსმალეთი.

მას აქით რაც რუსის ვარმა ტორ-
 ნოვს და ვაზროვს დაიჭირა სონთქარი და მისი კარის
 კენი დაღს მუხსარებას მიედნენ. სადაღს ეს სისა-
 რული, რომელიც დაზადა ოსმალის ვარის გამარჯვებამ
 მცირე წავაძი, — იწერება ავსტრიის გასვლის გორგეს-
 ზონდენტი. ოსმალის ვერ თითქმის არავითარი დაბრკო-
 ლება არ მიუციათ რუსებისათვის. ამ გვარს დაუფრე-
 ლობა მთავარ სარდალის ძალიან უყვართ სტამბოლში
 და ვერას გზით ვერ გაუგიათ რს მიზეზი. ყველგან
 აღვარტი ოსმის. სონთქარი ძალიან დაძინებულია და სულ
 რუსები ელანდება ჩემს სსხსლეს ვარს შემოტრეპიანო.⁴

— ვეული გორგესზონდენტი იესქინურის გასე-
 თისას ამბობს, რომ ოსმალეთის სპინსტრის გამოცვლას
 ანუ არ ჩაივლინო რომ ომის სპინსტრის გავლენას არა
 იქონიოს რა, აი რას იწერება ოსმალეთის მდგომარეობა-
 ზედა: ესტამბოლის სსხსლესში უფრო დიდი შიში და
 ღვლავა, ვიდრე თვით ხსლავში. ამის მიზეზი მარტო ის
 ეი არ არის, რომ რუსის ვარი ადრინამდის გასეკდა
 ღვას, არამედ თვით რედი-ფაშა (რომელიც ტავაზი-
 ლა იყო შემოღობა სსმადრო მდგომარეობის გამოსძი-
 ლად) დიდ სამიწხარო ამაყეს იწერება. თვითონ აბდულ
 ქერბინ-ფაშას (ამ უმად, როგორც მოგსსქენებათ, გად-
 ექსტრუქციას) არც არავითარი ცნობა აქვს თურქთ თვის მქედ-
 რობის მდგომარეობის, არც არავითარი წინაღუე შედ-
 გენილი ზღანი. ნიკოპოლის ავლას სტამბოლში ვეინდგან
 შეიტყეს. სონთქარის სსხსლესში საშინელად დაეფიქრული
 არაა. რეუე — ფაშისაც, რომელიც ბლგანის მთის და-
 სადგენლად იყო გავსაყენლად, სტამბოლში არა იცინარა
 საძეე იქმდისინი მივანდა, რომ ავსტრიის დრეკამანსა
 ჰსთხივებს სომარს ადგილებში წასულიყო და ნამდვილი
 ამაყეს შეტეოთ. ამისთანა მდგომარეობაში ყველაფერი მო-
 სალადნულია სტამბოლში, თვით მორიგების წინადად-
 ებს ეი. მაგრამ შემოიღან დაგარწუნით, რომ რუსეთში
 სრულიად არს ჰსურთ ელდავე ომის შეწყება, რადგანაც
 მსლათ თუ შეუკლებათ შემდეგ აწინდელისთან მარჯვე
 გარქეობა.⁴

ამ ვერს მწესარებაში ოსმალეთის გასეთს ახსი-
 რთოს ვადვე ახალი სსძეე გამოუჩინა ოსმალეთისთვის.
 გასეთი ამბობს, რომ ჩრტოგორიულია აქმდისინ ამის-
 თას მსტეუდა და ბარბაროსებუდა იმიტომ არანო, რომ

მთიი მითანი და უდაბური ადგილ მდებარეობა განთლ-
 ბულია სსდენს არიდელო. ამის გამოისობით მთავრობა
 დიდ სსდებლობას მოუტანს მიელს გენერლობას და
 თვით ჩრტოგორილებსაც, რომ ისინი დიდაბულმა იმე-
 რამამ სსვა უფრო საყოფიერ ადგილას გადასასლდოდა და
 მიწას და სსქილი მისცეს. ამ ვერის წრტუნისათვის
 ეი ზასუნი იცინა ჩრტოგორილებს. ეი წამდი ურტე-
 ვის ახსიარტო⁴ სონთქარისთვის, რომელიც ამოღენა ხანი
 ეამება და მანც ვერს გასადრას ამ გაყვც ჩრტო-
 გორილებთან.

— სონთქარს ბსსანს გამოუცია თურქე, რომ ეო-
 გელი მოხლე ადრინამდის ვილაქტში, რომელიც ეი
 თავის ადგილს დაწესებეს, სიკვდილით დასსყება.

სირიაში. ამ 31 დეკტბრთა მავარად, რომელიც
 დეკტბრთადად გადადგენს ამ უმად სსდანი არან
 ამარტეული; ამ ახლთ შორის სსხსლარი მთავრობის
 მომსრეა. ასე რომ მთავრობას მოემცტა ვადვე 15 თუ
 16 ექსი.

წმრილი აშხაში. მიტჯა-ფაშას დაბარებულის
 თურქე სონთქარის მიერ სტამბოლს და წასულა ვადვე.
 აწინდელის ექსინის გადაყენება აუცილებელია.

— ლანდოში დიდი მიტინგი შეერთდა, რომელიც
 სედაც ვრან-არაიტს უმადამ სიტყვა. ბრიატოს სიტყვა,
 რომ ანგლისი უსათოდ ნიკოპოლიტსედ უნდა იდგე-
 სო, ითრემ სსამიმა მიელი ევროპის სსსლემიციონი
 წინ არ აღიდეინდო. იმავე მიტინგზე დაბარებულის
 მოთავსეს, მარვიზ კარტინგტონსაც წარმოთქვამს სიტყვა
 და იგივე წინა გამოუცსდება.

— ოსმალეთის მთავრობას წამ და უწემ უმივის
 ევრობას რუსის ვარი შურსარებულად ევიდბას ოსმალესსო.
 ესლა ინგლისის მთავრობას დიბლომატიური მიწერ-მო-
 წერს გამოუცსდება ამ სგნის შესსება. ამ მიწერ-ეოწე-
 რსში სსვათა შორის სონთქარის შემდეგი სიტყვებია
 თურქე მოსსქენებული: ამანამ რუსებამ შეუბრლებელი მტე-
 გს არ შესწევდა, მე ვერ შექმლვას შევიმავრო ჩემი
 შეეშეკდომინი.⁴

— სტამბოლში ხმას გაავრდინდა, რომ მთავრობას
 მორიგების წინა დადებას გაუტავანისო ხელშიიფე — იმე-
 რატორს. მაგრამ გასეთის Memorial diplomatique-
 ის სიტყვით სონთქარს არამც თუ მორიგებას არ სურსო,
 არამედ წინასწარმეტყველის მამადის დროშის გაშლას
 აბირებს, თუ რუსები ადრინამდის დაიჭერნო.

— ოსმალეთის მთავრობას მსოლოდ მსმის იქნება
 თანხმად ინგლისის მიერ გადაღობის დაჭერისას, რა-
 დესაც ინგლისი ომს გამოუცსდება რუსისათ.

ოცნალოს სტაროველო

ლივანა და კლარჯეთი

ჩვენს ქალაქულ მწერლობაში და სასოციალიზმში ერთი ცნო აზრის დამყარებელი, ვითომც ქართველის ხალხის დასახლებული ადგილის სამხლავრი ჭოროხის მდინარე იოს ამასე ერთი აზრით არის მოაქნილი, ვითომც ახალციხის ომის შემდეგ 1829 წელს ადრინაო-პოლის მორბეების დროს სამხლავრათ ჭოროხი, ესე იგი ქართველის ხალხის სამხლავრი დედათა და ვითომც სახლების მსგავსების გამო შეცდომით ჭოროხის ნდვლად წოდებულე გაუტანათ მიჰყვნო. ეს მხალოდ უბრალო ლაპარაკი და ფაქტები სრულებით არ ამტკიცებს, მით უმეტეს, რომ მორბეების შეკრულობაში მდინარეს ჯარდს სხვა ადგილებიც არის აღნიშნული.

მანც და მანც ახლანდელს ტოკოტაფიულის ალქე-როთა და ისტორიის შემოწმებით ნათლათა ვხვდეთ, რომ ქართველი ხალხი ჭოროხის მთელ ხეობაზე და სცხოვრებს გადამგამოდამ. ჭოროხი იწყებს მდინარეს დასავლის მხარეს, ბაიურთს ზემოდ და მომდინარებს ღაზის ტანის და სომხეთის მთების შუა, სამხრეთ-ჩრდილოეთისკენ, და შერბე შვეუთის ანუ კარხხლის მთებთან მიუსვენს, ჩრდილოთ მიმდინარებს და ბათუთის ჩაერთვის ზღვას.

ჭოროხი მომდინარებს ორას ომომც-და-ათის კერისის საერბეზე და სივანე აქვს ოც-და-ათიდასამოც კერისამდე. ამ გვარად აღასანზე და რთანზე (200 კერს) უფრო გრძელად და სივანე თითქმის იგივე აქვს, რც გაქეთს და ქიათეს. ეს მსოუბუთ თვლის გადავლებს ტვირეებს სივრცეს დივანისას და კლარჯეთისას.

ლივანა ანუ ძველი დივანი სდევს ქობულეთს, აჭარას და შვეუთის დასავლეთს და მდინე ჭანთის მთამდე ჭოროხის ხეობაზე, ართივის ზემოთ; ართივიდან ზემოთ ჭოროხის სათავემდინ სდევს ძველი კლარჯეთი, დივანას სამხრეთ ოლთისის გარშემო სდევს მანკა ტახა-გარი (თავისკარი, თავსევე) და კოლა, მაგრამ ჩვენ აქ მხოლოდ დივანს და კლარჯეთს მოვიხსენებთ.

სამწუხაროდ ჩვენად კლარჯეთზე ფრანდ მდინე ნო-ბა გვაქვს და მომეტებულად სანტობი უფრო დივანის ამ-ბავე ვიცით, ერთ სმთ მოკვითობრბუნ ჩვენის დროს ოგზურნი და ძველი მწერალი ვახუშტი, რომ ეს ადგი-

ლები ძლიან მითანი და სეობანი ადგილია; რადგან ორ-სვე მხარეს ჭოროხს მდებარებენ ფრანდ მხალი ჭანთის, კარხხლის და სომხეთის მთები. ამათან გამომდინარე-ბენ წვრილი მთის წყლები, რომელთა ნაბირები შემოი-ლია მშვენიერის მცნარითა; თუმცა შივა და შივ ქვა-დორდინი და შიშველი კლდეები მოაბოაგება. სადაც ვი ერთი მუჭა მივა შელორდლა საკვირველი მცნარეობა ჩანს და ზედ ამსულად ვაზი, ბროწეულა, ხუში, ლევი და ზეთისხილი. თიბათეში სობრბლი და ქერი მოჭრი-ლია და სიმინდსა სთესენ. ამ გვარათ ორი მისავალი მოდის.

მცხოვრებთა მოჭევთ საცამთ ბერნი ზურნი და სი-მინდი, ინგლისის გაჭრები ეიდულობენ და ჭოროხზე სანდლებით ბათუშს ჩააჭეთ. ამას გარდა გაჭრებენ ხილი-თა. პირტუტეს ინსვენტ ტხენს, ჟოროს და ცხვარს. ვახუშ-ტი მოხსენებს, რომ დივანაში ეველს ისეთი ავეთებენ, რომ არც წარხლებს და არც დაბადებსთ; თითო წო-ნით ათიდას ოც ლიტრამდე იქნება და თუ მოხარშე, ძი-ლიან გარეთა, — ხელოსნობა საცამოდ გარტა გაერტ-ლებულებს: არის იმისთანა სოილები, მავალითად ბორხსა; რომ არც ხენენ და არც სთესენ; ზურს ეიდულობენ, და სარხენად ივანს სანდლებს (კიოგების) კეთებს; ამას გარ-და სხვარსი ქარხენა აჭეთ, წისკლებს, ატურისს, კრ-მიტის და კარის ქუჩასსებუ, ჭურჭლის ქუჩები, ატრთ-ვე ძველადგან სურობა და ხის სახლის შენება გარკათ ივანს. სანდლები და ნავები მისატან-მოსატანთ ისე მრ-ვალია, რომ ბუერტას ტხენი და სხვადარი არა ჭევთ და არც ენ უნდებთ.

ამ უნასწენელ წლებამდე საგაჭრო გზა სრულებით არ იბოაგებოდ და ამიტომ საჭინელი მარტო ჭოროხზე ჩაჭქობდათ 50 კერსტის დაეალებასზე, ართივიდან ბათუშს, სანდლებითა. ამ სამი ოთხი წლას წინათ ბათუმიდამურ-სამდე მოსსენ გზის კეთება დაიწყეს. ეს გზა რასაკვირ-ველია დიდათ გააცხობლებს გაჭრობას, მასვლა-მოსვლა-ს და ამ გვარათ ხალხს მიყრუბულის ცხოვრებიდამ გა-მოიყენს.

ჭოროხის გადამ-გამოდამ მხარეს ძლიან მჭიდროთ დასახლებულია ქართველი ხალხი სოილებში მცხოვრე-ბული ძლიან მშვენიერის შესედულობის, ფხიზელის და კარგის განუბისანი ადანი. ხალხი წინდათ მშვენიერათ და ტკბილათ ქართველთა ლაპარაკობს. ძველადგან ეს ად-

გილი საქართველოს შუაგულთან ახლოს იყო და ძველი დინებაც ქართველობის დღევანდლამდე არ დაუკარგავს. ქართველები სარწმუნოებით მკბმდნან აწინასახოთ კიო, რომ ადრე ქრისტიანები ყოფილან და საქართველთან შეერთებულნი. ქალაქში ართვინს, ისპირს სომეხნი არიან, რომელნიც სსუგრობით ქართულს და სომეხულს ერქვენ. სომეხნი ქრისტიანები არიან (სომეხ-კათოლიკე სარწმუნოებას). ზანსლის (ანუ ზანსლის) სკოლაში დაწინიდა სუთიადე კომლი ქართველი, რომელიც ცნადათ ქრისტიანობენ (მართლმადიდებელს სარწმუნოებას), ჭეკთ სკოლათი მღვდელი, ახლდინესი სულ-დასმული გვარათ ღებავს; აწუ საიდუმლოთ თითქმის მთელი ქართველობა ქრისტიანობს. ეს უკანასკნელი გარემობა შესანიშნავია, მართლაც ამ უმადლ ოსმალისასეულშიოქოში ქრისტიანობას არ სდევნიან რეჟისი გავო და როგორც ამბობენ თეთ სტამბოლში ოსმალებთანგანინც არიან გადასულნი ქრისტიანობასუ (პროტესტანტის სარწმუნოებასუ), ეგლისიაც აწუ და წირვა ღოგვა ოსმალურ ენასუ; ამასთანავე მართლაც, რომ ოსმალში ეგელს და ამოში თათარსც გქრისტიანებს შეუღია, ნება აწეს, და ეგელს ქრისტიანს სქრისტიანო სწავლის მოიუენს უფლებას აწეს. თუმცა ეს ყოველი ასეა, მაგრამ მაგარი ეს არის, რომ თვით გარეშეში სახლს რა ეი მჭამდინან, იმათი მცნოარებულს სახლს ეწოდება. იმითმ ზანსლის ქრისტიანობა შესანიშნავია; ამან გარდა შესანიშნავია იმით რომ წინათ აქ ქრისტიანობა დიდს დევნულებში ყოფილა. აწუვე ზანსლის სკოლაში ქართული ენის კილო განსაკუთრებულია. აქ ჩვენგან ისე ჩქარის გამოთქმით და სიტყვის ბოლოში დიეტრანგის დავითთ (როგორც ფრანციულიში) არსდა არ დაზარებულენ თურქე. ზანსლის ცხა მღვარებს ჟობაქვამდ ქსნეთის მითი.

რაც წესულ ისტორიულ ცნობებებს შეეხება აწუც არ დაჭიწებიათ ქართველობა. ართვინში სტრატეგებს ახლდინის ათაბაგებს ჩამომავლნი ბეგები: ესენი ამაბოენ, რომ ნამდვილი ჩამომავლნი ესენი არიან და არან შეეშეთის ბეგები ოქრობადელთ მცნოარებულნი. ამ ბეგებს ასტოლ წინაპართი თავ გადასავალი რაც ამ აის ორმოც წელს შეეხება. ამ ათაბეგების გვარის ჩამომავლობას ამ უმადლ ართვინში ათიოდე კომლი სტრატეგებს. მაგრამ ამ ბეგებს არავითარი მნიშვნელობა და გავლენა ადარა აწუთ: უზარალო ალებს ტახტან, ეს მნიშვნელობა დაჭკარტეს მას

აწუთ, რაც ასმედ—ფაშა სიმეის შვილმა დივანსუ გამოილაშქრ და ალიბეკ ათაბაგის გვარისას სახლი დაუწყა, მას შემდეგ დივანსიაც სიმეისშვილებს ზიარეული სმა აწუთ.

დივანს სსეათა შორის ორი შესანიშნავი ძველი ეგელისა არის: ერთი სოფელ ზანსლს და მეორე ოპიზს სათლის მტეჟილს. ოპიზის ეგელისათან მრავალნი შქნობეა, რომელიც გვიმტეჟებს, რომ აქ დიდ მონახსტეტი უნდა ყოფილიყო; ითით მონახსტრის სდგომას შესობის სოგრე 38 ნაბიჯის და სოგანე 33. ეს შესნობები სულ გამარბოთა და სვეტებით არის დაყოფილებნი. თვითთნ ეგელისის სოგრე 130 ნაბიჯის და სოგანე 80. ამ უმადლ სოფელ ოპიზს თარმეტიოდ მთასხლებს სესხობრებს.—

ზანსლის ეგელისა ამ უმადლ მქმითათ არის და ამის გამო არ დასტრეჟდა. ეს ეგელისა სათლთს ჩქით არის აწუეული და იმისთანა ძველის შესნობის სასილით აწეს, რომლის მსგავსი ძლიან ცოტადად დარჩნ მთელს საქართველოში: ამ გვარის შესნობის (სორაურის უგუნათო), არის ქალაქი ანხისსტის ეგელისა, ქართლს ურნახისსა, თეგვის სვეში სიონის (ნოჯანის) და აწუე სვეში სიონის სეობასუ სოფელ ახლდინესთან დითთ მშობადელს. ზანსლის ეგელისა მშენიერის სეფლებით არის აგებული: სულ სვეტები, გამარბი და ზაჭრილი თახსებია. შეხედულთას იხეთი აწეს, რომ მტეჟის სვეტისხოვდის ეგელისასუ დიდს შთაბეჭდილებას აწრმოებს. სმწირეელოში დაწინილა მსატეგობას მცნოარისა და შოტეჟულთა. იატეჟი ვირით არის გაჯლები.

ამ ეგელისებს გარდა სსეც ბერო ეგელისიუთ, სიდეები და ცისეებია და სახლისსაგან მეტათ ზატეგეჟულით. დიდი ქალაქი ჭოროხის სეობასუ, სკუთრად დივანსში, ართვინა. აქ 20,000 სულამდე მცნოარებულა, ამათში 100 სახლი სომეხ-გოგოარისსების, 600 სომეხ-კათოლიკეებისა და და დაწინიანი 1300 სახლი მკბმადინებისა. ამას დავგარათ 5 სუთი მქმითა, 4 გითო-ლაკეთი ეგელისა, 1 სომეხ-გოგოარისსებისა. დუწინა 250, ევასანს 8, მქმითებთან და ეგელისებთან შეოფლებია; ართვინი ქალაქ შუქსა გავსო, ამბოას ავტორი თხზულუბას უსამი თვე ოსმალის საქართველოშია. სავაჭრო საქონელი მოელ ბათუმსე მარსელიდამ, ღოხდინიდამ და სტამბოლიდამ. ართვინში მოიბოკება ძველი სელთსაწურ ქართული წოტეში სხეთა შორის ეგელისიეჟი. ართვინს სავაჭრო ჩეჟის მხრდამ უმეტესდა ახლდინესულები დაიარებინ.

მ. უ.

ბრძოლა რომის დასაპრობლად

(ჟურნალი *).

— ეს ჩარჩო, სწორედ მოგახსენოთ, ჰსთქვა დაცინებით თეოდორამ, როცა სურათი ჩამოართვა იუსტინიანეს; ისეთი რამ ყოფილა რომ კაცს ძალიანაც უნდოდეს მისგან ალტაცებაში ვერ მოეცა, ხოლო სურათის სახე არ არის ცუდი. უეჭველად ეგ გოთთა დედუფალია.

დესპანმა ალექსანდრემ თავი მოიხარა ჰოს ნიშნად.

— დიად, ურიგო სახე არ არის. მხოლოდ რაღაც ბარბაროზულია, პირ-მკუშია, ქალის სინაზე არა აქვს. რა ხნისა უნდა იყოს, ალექსანდრე!

— ორმოც-დახუთის წლისა უნდა იყოს.

იუსტინიანემ ეჭვით შეხედა ჯერ სურათს, მერე დესპანსა.

— ეგ სურათი გადაღებულია ამ ხუთმეტის წლის წინად, ჰსთქვა ალექსანდრემ თითქო შეცდომის გასაწორებლად.

— არა, მიუგო იმპერატორმა: — შენ ჰსცდები. აი ზედ დანიშნულია, რომ იგი ამ წელს არის გადახატული.

ყველანი ჩაჩუმდნენ გულ გადალექულსავეთ.

— მაშ თუ ეგრეა, მხატვარნიც ისე პირმოთნენი ყოფილან, როგორც...

— როგორც იმპერატორის კარის-კაცნი, ჩამოართვა სიტყვა იუსტინიანემ.

თეოდორამ გადაასხეფერა სიტყვა და ჰსთქვა:

— რა საჭიროა, რომ ტყუილ უბრალოდ ეყაყანებთ სურათისა და ქალის ხნიერობის თაობაზედ, მაშინ, როდესაც საქმე სახელმწიფოს ვითარებაზედ არის მიმდგარი. რა აზრები მოიტანა ალექსანდრემ? შენ, იუსტინიანე, რაიმე გარდაწყვეტილობა მიგვიღია, თუ არა?

— თითქმის მიმიღია. მხოლოდ მსურდა, რომ შენთვისაც ჩჩვეა მეტოხა: მაგრამ შენ, ვიცი, ომს მიჰქადაგებ.

— მაშ, ხელმწიფეო, ჰსთქვა გულდინჯად ნარჯესმა: რატომ წინადე არ შეგეატყობინე, რომ იმპერატორის მეუღლეს ომი სურებია? მაშინ ჩვენ ჩვენს სიტყვებს ჩვენთვისე შევიანახავდით.

— რაო? შენ მაგით იმისი თქმა გინდა, რომ მე ჩემის ცოლის ყურ-მოკრილი მონა ვარ?

— ენა გაიფრთხილე, წამოიძახა რისხვით თეოდორამ: ბევრნი ყოფილან იმისთანანი, რომ უფიქრით მე ხელს ვინ მახლებსო, მაგრამ მტერად აღვივლან იმის გამო, რომ ენა მეტად ბასრი ჰქონიათ.

— შენ, ნარჯეს, ძალიან გაუბრთხილებელი კაცი ხარ.

— ხელმწიფეო, მიუგო ნარჯესმა ისე გულდინჯად: მე დიდი ხანია სიფრთხილეს თავი დავანებე. ჩვენ ვჰსცხოვრობთ იმისთანა დროს, იმისთანა სახელმწიფოში, იმისთანა სახელმწიფო კარზედ, საცა ერთის სიტყვის გამო, თქმული იყოს, თუნდა არა თქმული, შეიძლება კაცი რისხვის ქვეშ ჩაეარდეს და დაიღუბოს. რადგან მეც ჩემის სიტყვის გამო ეშიშობ სიცოცხლიდამ გამკლიან, ამის გამო ჩემთვის უფუძრავსია მოკვდე იმ სიტყვისათვის მაინცა, რომელიც მე თვითონ მომწონს.

იმპერატორმა გაიცინა.

— დამეთანხმე მაინც, ჩემო დიდებულო, ჰსთქვა იუსტინიანემ: რომ მე ვითმენ ბევრს გულახდილად პირში თქმას.

ნარჯესი იმპერატორთან ახლო მივიდა.

— შენ ბუნებით დიდი ხარ, იუსტინიანე, და მძძანებლობის ღირსიც დაბადებითე: ესე რომ არ იყოს, ნარჯესი შენ არ გემსახურებოდა. მაგრამ ომულამ თვით ჰერკულესი გაანამცეცა.

თეოდორას რისხვით ანთო თვალნი. იუსტინიანე შეშინდა.

— კარგი წადით ეხლა, ჰსთქვა იუსტინიანემ: მე მინდა მარტომ ჩჩვეა ეკითხო იმპერატორის მეუღლეს; ხვალ შეგეატყობინებთ ჩემს გარდაწყვეტილობას.

ყველანი გავიდნენ.

— შეუენდე მას, უთხრა იუსტინიანემ თეოდორას.

რას, რომელსაც მიუახლოვდა და კაცნა დაუწყობა კეთილის განზრახვით მოსდის ეგ.

— მე ეგ ვიცი, უპასუხა თეოდორამ: მაგრამ თუ ეგ აქამდის ცოცხალია კიდევ, მარტო იმიტომ არის, რომ საჭიროა ბელიზარის წინააღმდეგ სახმარისად.

— შენ მართალი ხარ როგორც ყოველს ქმას, უთხრა იუსტინიანემ და მოხეცია.

ეს რა დაჰმართვია? იფიქრა თეოდორამ—ეს აღერის იმას ნიშნავს, რომ სინილისი წმინდა არა აქვს.

— ღმერთმა არ მაღირსა ნიქი, რომ თვით მე ვინაჯვებდე ხოლმე ომში, განავრძო იუსტინიანემ: მაგრამ წარმომიგზავნა კი ეგ ორი კაცი, და მძღობა ღმერთს, მარტო ორი. მათი ერთმანეთის შური და ცილობა ბატონობას მე-მარჩენს. ეგენი რომ ერთმანეთს დაუმეგობრდნენ, ჩემი ბატონობა განჰქრება. შენც ხომ ზეთს ასხამ მათს მტრობის ცეცხლსა?

— ეგ ძნელი არ არის. მათ შორის ბუნებითივე მტრობაა, როგორც ცეცხლსა და წყალს შუა ყოველს ზაფრიანს სიტყვას მაგ მახინჯისას ვაღავეცმ ხოლმე ჩემს მეგობარს ანტონინსა, ბელიზარის ცოლსა და მბრძანებელსა და ყოველს სიბრძნეებს გმირის ბელიზარისას ეაცნობებ ხოლმე მაგ წიწლაკიანს მახინჯსა. ამას თავი დაეანებოთ, საქმეს დაეუბრუნდეთ. შენ გადაგიწყვეტია იტალიაში საომრად შესვლა. ვისა ჰგზავნი?

— რასაკვირველია, ბელიზარის. მან აღმოთქვა ოც-და-ათი ათასით ისა ჰქმნასა რაც ნარზესი დამპირდა ოთხმოცის ათასითა.

— შენ გგონია ოც-და-ათი ათასი სამყოფია?

— არა, ხოლო აქ ბელიზარის სახელია გარეული. იგი სახელისათვის ყოველს ღირს იხმარს, რომ დაპირებული შეასრულოს, მაგრამ ვერ შეასრულებს კი.

— ეგ კარგი იქნება. მას აქედ რაც მან დაამარტვა ვანდალნი, მის აშპარტანებებს სახლგარე აღარა აქვს.

— სამს მეოთხედს საქმისას კი გააკეთებს. მაშინ მე უკუ-ვიხმობ მას; თვით წაუძღვებო 60,000 კაცს, თან წაიყვან ნარზესსა და ამ სახით, თოქო თამაშობით, დავასრულებ საქმეს. მაშინ მეც სარღლად გამოიჩნდები და გამამარჯვებელად.

— კარგად მოგიფიქრებია, ჰსთქვა თეოდორამ გულ წრფელად აღტაცებულმა ქრმის ხერხიანად დაწყობილებისაგან.

— რასაკვირველია, ჰსთქვა ოზვრიტა სიტყვა-წყევტით იუსტინიანემ:—ნარზესი მართალია, მე ამას ჩემის გულის სიღრმეში ვგვრძნობ. სახელმწიფოსათვის უმჯობესია ჯერ საარსნი გაგვედგენა, ეგ უფრო საჭიროა და კუხსა ახლოც აღმოსავლეთიდან განსაცდელი რამ მოგველის.

— მოგველის და მოვიდეს; იმ დრომდე ჯერ კიდევ ბევრი საუკუნოები გაივლის, მანამდე შენი სახელი გათქმული იქნება ქვეყანაზედ, ვითარცა აფრიკის და იტალიის დამპყრობელისა. ნუ თუ შენ უნდა იღაწო საუკუნოთათვის? დეე ვინც შენს შემდეგ იქნებოან, მათ იწუხონ თავიანთათვის. მაგრამ აი რა, დაუმატა თეოდორამ და ჩაფიქრა.

მისი პირმოთენ სახის ცბიერი მეტყველება მსწრაფლ შეიცვალა და საქმიანი სანაზარა მიიღო.

— შენ არამც თუ მარტო იმპერატორი ხარ, შენ ამასთან აღმინიცა ხარ და უნდა იფიქრო შენის სულისათვის უფრო მომეტებულად, ვიდრე სახელმწიფოსათვის. შენ ნაუწყი გაქვს, რომ ჩვენის მეფობის გაბრწყინებისათვის და დიდებისათვის ჩვენ მრავალი ცოცხალი და სისხლი დაეიდევით. მართალია, ამ გზით მოპოებულის განძითა ჩვენ ვაშენებთ წმინდა, საქრისტიანო სიბრძნის სახელზედ, ტაძარსა გამარჯვებისას; მარტო ეგ შეიქმს ჩვენს სახელს უკდავად მაგრამ... საიქიოსათვის, ვინიციის სამყოფია ეგ თუ არა?... ყური მომიგდე—აქ მას თვალემა ცივის ბრწყინვალეობით აენტნენ: ამოცხოვროთ ურჯულონი და ქრისტეს მტერთა ღმინი გვიღოთ საიქიოს მოწყალების ზიად.

იუსტინიანემ მისი ხელი თვის ხელში შეკუმშა, მძიმედ ამოიოხრა და ჯვარს მიახვიან თვალემა.

— შენ კიბხულობ მას რაც თვითონ მე გულის ფიცარზედ დაწერილი მქონდა. ეგ არის ის სავანი, რომელიც მე საომრად მიწვევს. ხოლო განა მე შემოძლიან, განა მე ღიბისი ვარ ეგ ღიბი და უწმინდადის საქმე შევასრულო უფლისა ჩვენის საღიბებლად? მე ვეჭვობ, მე ეტროტმანობ...

და აქ უამბობ თეოდორას თვისი ნახული სიზმარი, მე მივიღიადიო რალაც ქვეყანაში, რომელზედაც შეიდი ბეჭი მოჩანდაო. ხის ძირს ეძინა ერთს საოცარის შვენიერების ქალსაო.

— გარნა განსწყვიტა მან ამბავი და შეხებდა თეოდორას მოუსვენარის თვალითა: შენ წინადე ნაუწყი გაქვს, რომ მე სიზმარს ვამბობ და სიზმარი ხომ იცი თვით რჯულია და მასზედ არა ვის ძალა არა აქვს.

ამის შემდეგ განაგრძო იუსტინიანემ თავისი სიზმარის მბობა:

მე შევედგე იმ ქალის წინაშე და ამ დროს უცრად ჯაგებიდამ გამოვირდა დათვიო და იმავე წამს მეორეს შხრით გამოვიდა გველიო სისინით. ქალმა გაიღიბაო და ჩემი სახელი ახსენაო. მე მივივარდი ქალსაო გადაეხვიევიო და ერთად გავიქეციეთო. როცა უკან მოვიხედეო, ვნახე, რომ დათვს გველი ვალუგლეჯია და გველს კიდე სასიკვდილოდ დაუშხამავს დათვიო.

— ქალია? იკითხა თეოდორამ.

— ქალმა მაკოცა მე შუბლზედ და თვალიდამ დამეკარგა. მე ტყუილ-უბრალოდ ეიწვდიდი მისკენ ხელებს. ქალი იგი, დაუმატა მან ჩქარა, თითქო სურსო თეოდორას დასწროსო, — ხომ იტალია?

— უმკველად, მიუგო ღინჯად თეოდორამ, მაგრამ გული მისი კი მძიმედ ჰქუნდა.

— შენ მართალი ხარ, ჩემო ჰქვიანო მეუღლემ, დაიძახა იუსტინიანემ გულზედ მოშვების ხმითა: შენ ხარ მანათობელი ჩემის სულისა. მამ გათვდა — ბელიზარი იტალიაში მიდის. მაგრამ აიკიდე რა.

აქ უსტინიანემ თვალები ძირს დაუშვა და ხელი ჩაავლო თეოდორას ხელსა.

აი, ესლა ყველასფერს შეტიტობ გაიფიქრა თეოდორამ.

— როცა ჩვენ ძირს დაეცემთ გოთთა სამეფოსა და მათთა დედუფლის შემწეობით ბინას მოეციდებთ რავენაში, მაშინ რა... რა გზა მიეცეთ დედუფლსა?

— რა გზა მიეცეთ? მიუგო ლიტონად თეოდორამ: იგივე, რაც ტახტიდამ გადმოგდებულს ეანდალთა კოროლს მიეცეთ. დედუფალი მოვა აქ, ბიზანტიაში.

იუსტინიანემ ამოიხრა.

— მე მოხარული ვარ, რომ შენ ავრე გსურს, უთხრა გულმართალის სიხარულით და ხელი მოუჭირა მის პატარა, თეთრსა და მშვენიერს ხელსა.

— მე ამაზედ მეტიცა მსურს, განაგრძო სიტყვა თეოდორამ: — საჭიროა დაეჯეროთ იგი, რომ მას აქ სიყვარულით და აღერსით დახედებიან. მე იმას ნათესაურს წიგნს მივწერ, მოვიწვევ ჩვენთან და ვაუწყებ, რომ გაკირებაში მას ყოველთვის ბინა ექმნება ჩემს გულში.

— ოჰ, რა რიგად გამიადვილებ მაგით ჩვენს გამარჯვებასა. ასული თეოდორისისა განშორდება თვის ხალხსა და ჩვენკენ გადმოვა!

— ხოლო ბელიზარი ესლავ კი არ უნდა მიადგეს მხედრობითა. ჯერ მახე უნდა დაუფოს.

— მახეს ვინ დაუგებს.

— მახეს დაუგებს ის, ვინც იმათში ყველაზედ უფრო ჰქვიანი კაცია, ესე იგი, ცეტებ ცეზარიუსი, რომის პრეფექტი, ჩემის ყმაწვილ-ქალაქის ამხანაგი.

— ძალიან კარგი, მაგრამ მარტო მას არ უნდა ეგ ვაქმნიენოთ. იგი რომელია, ჩემი ქვეყნ-ერლამი არ არის; მე იმას ყველასფერში ვერ მიენდობი, სხვა კიდე ვინ გავგზავნათ?

— უფრო მომიდემ, იუსტინიანემ, — ჰსთქვა თეოდორამ მტირეს ღუმოდის შემდეგ: შენ კარგად იცი, რომ მე შემოძლიან გულიდამ ამოვიღო ჩემი პირადი მტრობა და დავიწყებს მიეცე, როცა საქმე სახელმწიფოს შეეხება. მე თვითონ გირჩევ გავზავნო იტალიაში ჩემი დაუძინებელი მტერი: პეტროსო,

ბიძაშვილი ნარსესისა, ცეტეგის თანა-შეზღილი ამ-
ხანაგი.

— თეოდორაჲ, დაიძახა იუსტინიანემ სიხარუ-
ლით: შენ სწორედ ღვთისაგან ხარ ჩემთან წარმო-
გზავნილი. ცეტეგო, პეტროსი, ბელიზარი!.. ბარბა-
როზნო, თქვენი აღსასრულიც ამაშია!..

მეორეს დილას თეოდორამ კარგს გუნებაზედ
გაიღვიძა, მის ქვეშაგების ახლო იყო ვერცხლის
დიდი თასი სამფეხაზედ მდგარი და ის თასი წარმოაღ-
გენდა ოკეანეს. თეოდორამ წამოიწია ლბილის
დომიკიდან ბალიშებზედ, რომელნიც იყვნენ პონ-
ტოს წერგების ყუთი გატენილნი და მრქალი აბ-
რეშუმის საურებით მორთულნი; წაჰსწვდა თასსა;
ამოიღო მუნით ოქროს ბურთი და ისევ უკანვე თას-
ში ჩააგდო, მოისმა ზარივით ხმა და ამ ხმაზედ შე-
მოგარდა სირიელი მხევალი-ქალი. მხევალმა გულ-
ზედ ჯვარედინად ხელები დაიკრიფა, მივიდა ფანჯა-
რასთან, გადჰსწია შეინდის ფერი ფარდა ჩინურის
აბრეშუმისა, მერე ამოიღო იბერიის ლბილი და
ფაფუქი ღრუბელი, ბროლის თასიღამ, სადაც სახე-
დარის რძე იდგა და დაიწყო იმ ღრუბლით ფრთხი-
ლად ჩამოწმენდა თეოდორას სახილამ ზეთით შე-
ზეღილის ცომისა, რომელსაც ღამით თეოდორა
იდებდა ხოლმე სახესა და ყვლზედა, როცა ეს გა-
თავა, მხევალი დაეცა მუხლზედ ქვეშაგების წინ,
მოიხარა ტანში და მარჯვენა ხელი მიაწოდა თეო-
დორას. თეოდორამ ხელს ხელი მოჰკიდა, აუჩქა-
რებლად ფეხი დაადგა მხევალს ზურგზედ და ისევ
გადმოხტა იატაკზედ. მხევალი მსურაფლ ფეხზედ
წამოხტა და თავის ქალ-ბატონს, რომელსაც საოც-
რად წმინდა ნაქსოვი პერანგი ეცვა მხოლოდ, წა-
მოასხა ვარდის ფერი დილის წამოსახსამი. მას შემე-
დგე მიწაზედ თავის მოხრით თაყვანი-ჰსცა ქალ-ბა-
ტონსა, გაბრუნდა კარგმისაკენ, დაიძახა ხმა მადლა:
აგავე! და გავიდა.

ამ ძახილზედ შემოვიდა ახალ-გაზდა, ლამაზი
თესალიელი ბერძნის ქალი, აგავე. მან მიუგოვრა
ქალ-ბატონს პირის-საბანი სტოლი, მრავალის უჯ-

რებით და მინებით საცე და დაუწყო წმენდა სა-
ხისა, წელისა და ხელისა სხვა და სხვა გვარის ღვი-
ნითა და წამლებითა.

— შუადღისას დიდი საბანებელი გეჯა მზად
იყოს! უბრძანა თეოდორამ და გადაჯდა ეფეზის-
ტყავით დაფარებულს კაშხლზედ. ხოლო აგავემ ავე-
სო ძვირფასის ხის გეჯა სხვა და სხვა სურნელია-
ნის წყალითა, ნაზად ასწია პატარა, თოვლივით
თეთრი ფენი ქალ-ბატონისა და გეჯაში ჩაუღდა.
მერე მოხადა თავიღამ ზადე ოქრომკედისა, რომ-
ლითაც თეოდორას ღამით შეეკრა თვისი შეიღ-
ბრწყინებულ თმა, და ხშირი თმა აბრეშუმისავეთ
ლბილი გაღმეფენა მხრებსა და გულ-მკერდზედა;
შემოარტყა მეწამულის სარტყელი, ფეხებამდე დაბ-
ლა თავი დაუკრა, დაიძახა: გალატევე! და გავიდა
გარედ.

შემოვიდა ხნიერი მხევალი ღვი-კაცო, რომე-
ლიც ძიძაც იყო, გამდელიცა და ამას გარდა ერთი
სხვა ხელობაცა ჰქონდა,— მაქანკალიც ყოფილიყო
თეოდორასი მაშინ, როცა ეს ამ ქამად ბრწყინე-
ლვე დედუფალი, ასული უბრალა გუშაგისა ცირკ-
ში, ზიზილ-პაილივით მორთული, ჯერ კიდევ თით-
ქმის უსაკო, იყო მთელის ცირკის გულ გარყენილ-
საყვარლად.

გალატევე გამოიარა ყოველივე ქირი და ლხი-
ნი თავისის ქალ-ბატონისა, მისი ნამუს დამხობაცა,
მისი აღმოტაცაცა, ყოველივე მისი ბიწიერება ნახა,
იცოდა ყოველივე ის, რაც ჩაიღინა თეოდორამ, რომ
იმპერატორის მეუღლეობამდე მიღწეულიყო.

— როგორ გეძინა, ჩემო გვირგოტ! ჰკითხა გა-
ლატევე, როცა მიართვა თეოდორას სადაფის თასი-
თა სხვა და სხვა სურნელებით შეზავებული ვარდის
წყალი, რომელსაც სიცილიის ქალაქი ადანი ყოველ
წლივ ბლომად გზავნიდა ხოლმე ხარკის მაგიერ
თეოდორას კეკულუტობისათვის მოსახმარად.

- კარგად, მე ის სიზმარში ვნახე.
- ვინ? აღექანდრე?
- არა, სულელო, ლამაზი ანიცია.

— ეგ კარგი, მაგრამ ალექსანდრე დიდი ხანია ხერელში იცდის.

— უპ, რა მოუთმენელია! ღიმილით ჰსთქვა თეოდორამ: უთხარ მოვიდეს.

თითონ წამოწვა გრძელ ტახტზედ, და გაღიფარა ალის ფერი საბანი აბრეშუმისა ისე კი, რომ პატარა ფეხის თითების წვეგრები გამოყოფილი ჰქონდა.

გალატეამ გადარაზა დიდი შემოსავალი კარები და ოთახის კუთხეს მიჰმართა, საცა უშველგებელი ლუსკუმა იდგა იუსტინიანესი. აქ პატარა დიღსა ხელი დაჰკირა, ლუსკუმამ იქით მიიწია და გამოინდა ფარდით ჩამოფარებული ხერელი კედელში. ფარდა აიწივა და ოთახში შემოვარდა ახალგაზდა დესპანი ალექსანდრე.

ალექსანდრე თეოდორას წინ მუხლზედ დაცვა, მივარდა ხელს და მხურვალეობით კოცნა დაუწყო. თეოდორამ წყნარა გამოაცალა ხელი.

— შენეე ჰსთქვი, ალექსანდრე! უთხრა თეოდორამ და გადიგლო უკან თავი, — ხომ დიდი გაუფრთხილებლობაა ჩემგან, რომ საყვარელი კაცი დაგისწარ მაშინ, როცა ჯერ მორთულიც არა ვარ, მაგრამ მე შენ ეგ ალგიოქვი რაეენაში რომ მიღლიდი იმას წინადა, შენც სწორედ გითხრა, ამ ჯიღოს ღირსი ხარ. შენ ბევრი განსაცდელი მოგელოდა ჩემის გულისათვის.

— მაგრად დამიწინა დაუყვირა თეოდორამ გალატეას, რომელიც ვარცხნიდა ხოლმე და უწინადა თეოდორას მშვენიერს თმას.

— დილა, შენ ჩემის გულისათვის ბევრს განსაცდელს მიეცი თავი, უთხრა მერე ალექსანდრეს და მიაწოდა ორი თითი შარჯვენის ხელისა.

— ჰოი, თეოდორა! დაიძხა კაბუკმა, მარტო ამ ერთის წუთისათვის, მე მზადა ვარ თუნდა ათ ჯერ მოგვედო.

— ეგ ხომ, მაგრამ ერთი ეს მითხარ, ჰკითხა თეოდორამ: რატომ არ მომიტანე წიგნის პირი იმ ბარბაროზთა ქალისა იუსტინიანესთან მოწერილი?

— მე ღონისძიება არა მქონდა შენთან კაცი გამომეგზავნა ხომალდიდამე. ხოლო გუშინ გავიძველ ხომალდიდამ თუ არა, მაშინვე გაცნობე, რომ საჩუქართა შორის მისის სახის სურათიც არის. შენ სწორედ კი დროს მოგვაცნარი.

— დილა, მაგრამ ვინ იცის რა დამემართებოდა მე რომ იუსტინიანეს კარის მცველს არ ვაძლევდე სასიყდელს ერთი ორად მომეტებულს მასზედ, რასაც იუსტინიანე აძლევს? გარნა შენ, გაუფრთხილებელი დესპანო, მეტად უხერხოდ მოიქციე, როცა გოთთა დედოფლის ხნიერობაზედ ჩამოვარდა სიტყვა.

— ჰოი მშვენიერო ასულო კიპრიდისა, რამდენი ხანი იყო შენ არ მენახე! მე თავში არა მომდიოდა რა, თენიერ შენის დამართობელის მშვენიერებისა.

— მას თუ ეგრა, მე დამშთენია მხოლოდ ის რომ შენ მოგიტეო. შევი ზოლი, გალატეა! შენ როგორც არშიეი უკეთესი ხარ ვიდრე როგორც სახელმწიფო კაცი. ამისგამო შენ აქ დაგარჩენ და რაეენაში კი ვავგზავნი უფრო ძველს დესპანს, ესე კარგი არ იქნება? გაუღიმა თეოდორამ და თვალნი უყო.

ალექსანდრე მივარდა და ზედ დაეკონა მის ალის ფერს ტუჩებზეს.

— შეპკდე! შენ დიდებულების წინააღმდეგ დანაშაულობას ჰსჩადი, უთხრა თეოდორამ და წყნარად შეგებო მარათი მის ლოყას. — დღეს ეგ იმყოფინე, ხვალ შეგიძლიან კიდევ მოხვიდე და მომიტხრა ამბავი იმ მშვენიერის ბარბაროზის ქალისა. გეუბნები, წადი მეტკი. მე ეს საათნი სხვას უნდა ვაკუთვნო.

— სხვასაო! წამოიძხა ალექსანდრემ და ერთის ფეხით უკან დაიწია: — მას მართალია, რასაც ჩურო ჩულით ლაპარაკობენ ბიზანტიაში? შე, ორგულო...

— თეოდორას მეგობარს იქნენულობის ნება არ უნდა ჰქონდეს, ვაიციან თეოდორამ.

ეგ სიცილი კარგი სიცილი არ იყო.

— ამ ხანად ნურას ინაღლი, შერ თეთონ ნახე შენის თვალით. წადი.

გელატემ ხელი ჩაჭიდა მხრებში და მოატრილა ლუსტუმისკენ.

(უქმად იქცა)

ზახთთებრივ ამოკრძოლი აგვანი.

— დრვდენში ხმა გავრდა, რომ შანი გარდაიცვალა. რვს მკათათევს შარყილამ, სცა ეგ ხმა გავრდელბულიყო, ტელეგრაფით ეთისთნ მართალია, ეგ ხმა, თუ არა. შსუსთი მოსკლიათ, რომ შანი შუიღობით შსინდებათ. საკუთარი კორრესპონდენტი ნემერის ტაშეთის „National Zeitung“ აწერებს შარყილამ რვს მკათათევს: „დღეს მქონდა შემთხვევა და წავივითუ სარწმუნო ტელეგრამმა, რომელშიც მოსხენულია, რომ შანი ისე დასუსტებულია, რომ ყოველს წუთს უნდ მის გარდაცვალებას მოველოდეთ.“

— ბარონ ჭოლცი დაუბეჭდა ბერლინში თავისი თხუზულეა, რომლისათვისც ეს დირს შესანიშნავი სახელი დაურქმევია: „ლონ გამეტა და მისი ლაქარი“. ამ თხუზულეაში გამოყვანილია სარწმუნო საბუთებსედ დამუშავებული მთელი სამხედრო მონაცემები გამეტას იმ დღიდან, როცა ეს სახელოვანი რუსულიკენელი ჭერისგემით გამოფრინდა შარყილამ, ომის გათავებად. თვითონ გამეტას ბარონ ჭოლცი დიდის თანაგრძობით ისენიებს, აქებს როგორც იმისთანა გაცხ, რომელიც საესე მდიდარის ნიჭიერებით და უმადლესის მამულის-მოყვარობით, ამისთანვე ისენიებს მის ნაწლავიკენასაც. მავლითობრ იმ ადგილას, სცა ლაშკარობს გამეტას სამხედრო მინისტრობასედ და სარდლობასედ, ბარონ ჭოლცი ამბობს: „უშუალოა გამეტას ბერონ არა ავლდა რა იმისთვის, რომ საფრანგეთის ასლგაზხ დიქტატორობილამ გამხდარიყო უზინატუს გაცხდ ისტორიაში, ბერონ არა ავლდა რა, მავრამ მინერ ცოტა რდღე ავლდა... გამეტა მარტო სამხედრო მინისტრობას უნდა დაქვე-

რებოდა. მავრამ, არა: მას ეგონა, რომ მისთვის უველა შესაძლებელია, უველა ადვილად საქმელის და მოწადის სარდლობის დაფინს ფოთოლიც—და აი ეს იყო კიდეც დასაწეის ყოველის მისის შერდომის. მას ზომიერება ავლდა, მას არ ჭქონდა ის თავ-შემავრება კეთილგონიერის გაცხის, რომელიც თავის დღეში ხელს არ მოჭვიდებს საქმეს, თუ ვერ შექმნებს, რომ საქმე სრულიად ხელში ჩავდოს.“

— შერბერტის ოქვის სასამართლოში 30 იენისის ირჩევოდა საქმე სამსახურიდამ გადადგომლის კოლელუსკის სერტარის ალექსანდრე კატოვსკისა, რომელსაც ბრალს ჭსდებდნენ მასხედ, რომ სიკვლის დასება უნდოდა. ბრადღებული კატოვსკი მოხუცებული კაცია, 70 წლისა. როცა სასამართლოს თავმჯდომარემ ჭკითს რა საქმეში სართო (ესე იგი, რა ხელობის კაცი სართა), მან უპასუხა: რ-და-ათი წელოწადია მე ამ დავის საქმეში ვართ და ბოლოს ისიც დამემართა, რომ ამ დავამ დამნაშავეთა სკამადლე მოამღწეინათ.

— ერთს იხვლისურს შურნაღში „Mind“ დაბეჭდილია მეტად დირს-შესანიშნავი წერილი გამოჩინლის მენიერის ჩარლზ დარვინისა. ამ წერილის საჯანი ის არის თუ როგორ ესენება ავეშეს ცნობიერება დაბადების შემდეგ. თავისის დასენის საბუთად დარვინს მოჭყეს ყოველივე ის, რც შურნიშნავს თავის შვილსედ ამ ოცდათორმეტის წლის წინად.

თუ დრო მოგვეცა, ამ ფრიად დირს-შესანიშნავს წერილს დარვინისას ვრცლად განხილბეთ იგერიის მეთისევეთა.

— **СѢВ. ВѢСТНИКЪ**-ში ტელიისილამ კორრესპონდენტი 26 იენისილამ ჭსწერს, რომ აჭურს სასახლო დელობის გამმართველს გამიტეტსათა როგორცდ ბედად არ შექსწევს. თუმცა ამ გამიტეტმა შემოსავალ-გასავალის ხუსს დაბეჭდა, მავრამ მანერ მოგროვილის ფურლების წინაფურცელად სარწყას ჭსწამეკრო და ამ საჯანსედ ურიგო ხმები აქამადლე ქალაქში არ მიმწედათ. რც უნდა ურიგოდ მოქმედიყო ეს კომიტეტი ომში

დაჭრილობის მოგროვების ფულის შესახებ, მისი კიდევ იმდენს საკუთე მოიქმედო, რომ ტანჯულთა მითათვის ოსისს თუმსზე მეტი ფული მოაგროვო.

— იგივე კარგსმანდრეტი ჰსწერს იმავ გასეთს (№ 64): „ახოს გუბერნიასი მსოგურენი მამადანები მალიან ავის თვალთ უფურებენ ყოველს ფერს, რასაც კი რუსის სახელი ჰქვანს; თათრობას და მსლაცანთა შორის ხშირად მოსდება სოდე მსუბი, რომელიც ტემ-ტემით თავდება. შუშასი მთელი ერთი გუნდი მამადანთა დეცადგომს, სცა სამხედრო ავეჯულობა აწვიას იმ ახროით რომ იქ იზოვის თოი-იარაღს და ტევი-წამლას, მაგრამ მეულის ზარბაზნებს მეტი იქ ეკრას სხას რა, ისიც მიყრ-მოყარ და ისე წვიდა. იჭურმას მსედრობის უაფრასის (Воинскій Начальникъ) და სამოქალაქო წუობილების მოხელეთა, მამინათვე გამოუცხადეს მამადანებუს გუნდას, რომ თუ არ დამლებითო და თქვენს მოთავეს სელში ვრ მოგვემთო, ცინიდამ ზარბაზნებს დაუშინთ ჰალაქსო და ჰგა-ჰგაზედ ზღარ დაგაყენებთო. გუნდი დაჭმობილდა და მოთავე ამ აწეულობის სელში მიჰსცა. მოთავე იყო აჭურთ მოლდა, რომელიც სხლს თურმე უჭადგებდა მოაგრობის განდგომას და სამითო ომანობას.

— ლანდონის უნივერსიტეტის საბჭოს გადაუწყვეტია, რომ მიეტეთ ნებს ჰალეუს ყოველგვარი მეცნიერება შესწავლან და შესწავლების ნიშნად ვეროვანი მოწიობა მიიღონ.

— ერთს მკურნალს რუსეთში გამოუგვლივია და აღმოუჩინა, რომ ზამბისიდა შეიძლება იმისთანა წამალი გაკეთდესო, რომელიც ქინჯინის მკეთებობას გასწევსო და ქინჯინსეუდ ბევრად იუვი იქნებაო.

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა

ტფილისში, ყველა წიგნის მაღაზიებში ისყიდება:

ზოზია მჩანაზრა, ლეგენდა თ. აკაკი წერეთლისა. ფასა ერთი შაური.

ღამიზიანი, ანუ ზღაპრული მოთხრობა, გამოცემა პირველი. ფასი შვიდი შაური.

ისყიდება ქალაქს, ვართანოვის და გრიჭუროვის წიგნის მაღაზიებსა და „იერიის“ რედაქციაში, ქუთაისს, ანტონ ლორთქიფანიძის ბიბლიოთეკაში.

გორს, ფარნაოზ ნათიევსას. ახალიცხეს, ალექსევე-მესხიეიხას (მირიოპოლისრენდია)

ლემსი თქმული მ. ნ. ბარათაშვილისაზან ფასი 20 კ.

ზ. ნ. ანტონოვის თხზულება, ფასი 1 ზ.

მაკოთული ანდაზები; ფასი 10 კ. **მეფე ლირი**, ტრავგედა **შამსაირისა** ფასი 60 კ.

ქვეთიმე ხელაძის სტამბაში იბეჭდება და მალე გამოვა **სამართლის წიგნი** ქათულ ენაზედ, **სამსჯარო წესდება** 20 ნომერის 1864 წლისა, მოთავე განმარტებით, განაჩენებით ქაეკასიის დეპარტამენტთა მმართველობით სენატისა, თარგმნილი **ნიკოლოზ სიმონის-ძის გაგმკალოვის მიერ**.